Anul XV. Aprilie 1925. Nr. 4.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

Abonamentul: Pe un an 140 Lei. Pe o jumătate de an 70 Lei.
Un număr 15 Lei.

Invieazà şi tu, viaţă a neamului meu!...

In mausoleul multimilenar al morţilor şi al celor ce au să moară, răsbate azi proclamaţia nemuririi ca un ecou al Invierii Mântuitorului lumii! Evadează din desnădejdea fatală, legată de soarta inexorabilă a bulgărului de lut, conştiinţa omenirii răsbită de certitudinea idealului etern, isbânditor prin misterul mângâierii supreme din grădina sfinţită a cuviosului Iosif din Arimateia

Pelerinaj de duioase inimi mironosiţe şi sârguitoare dorinţă de apostoli, fac din cripta rece şi desrobită din peceţile oficialităţii intransigente a Romii, un loc de prăznuire şi cucernică închinare pentru cel mai perzistent şi mai intim ideal al speciei umane, pentru idealul eternităţii vieţii răscumpărate prin iubire jertfelnică.

Fundamentala problemă a existenţii umane, îşi află aci o perspectivă şi o garanţie de deslegare.

Teroarea metafizică este biruită de argumentul august al înfrângerii definitive asupra morţii!...

«Cu moartea pe moarte călcând!»....

Scepticismul incurabil al fiilor obidiţi şi trudiţi ai oamenilor, se destramă dezarmat, cum se destramă străpunse de soare, stolurile de umbre ale nopţii! Viaţa triumfă din moarte cum triumfă grăuntele de grâu din putreziciunea ogorului în care a fost asvârlit...

«Şi celor din morminte viaţă dăruindu-le!»...

In depărtările neatinse de priviri ale vremii, sbucneşte infinita putere de atracţie a spiritului omenesc eliberat acum din sălaşul lui pieritor.

«Hristos a înviat!» ...

Cultura universală îşi descopere în sfârşit un ideal, un entuziasm şi o justificare:

«Să ne luminăm popoarelor!» ....

Democraţia îşi află imperativul categoric al fraternităţii reale, sincere şi spontane a cărei misionară este:

«Să zicem toţi, fraţilor!» ...

Forţa spirituală ţâşneşte din temniţa literii, personalitatea se emancipează din iobăgia instinctelor, adevărul îşi înfige steagul pe mormântul ficţiunilor, iar crucea lui Hristos se înalţă maiestoasă şi intangibilă deasupra lumii ca un isvor etern de forţă spirituală, de personalitate şi de adevăr.

Ca un paratrăsnet, ea ocroteşte sufletul omenirii de formidabilele şi neînduratele deslănţuiri ale păcatului.

Pe turle pornite spre cer cum porneşte sufletul exilatului spre patrie, la răscruci de drumuri — unde pasul se înţepeneşte în nedumeriri, şi în inimi săgetate de dureri fără număr, ea preludează nemurirea prin moarte şi biruinţa prin jertfă! Dela înălţimea ei se desluşesc mai netede şi mai sigure şi căile de ţărână şi căile de lumină! Căci în graiul ei găsim tălmăcirea, că pe cărările pline de praf ale lumii frământate cu praf de trup omenesc, e fixat itinerariul providenţial care poartă spiritul nostru spre cer şi inima noastră spre răsplătire şi tihnă!

Inviează şi tu viaţă creştină a neamului meu ca să cântăm împreună:

«Crucii Tale ne închinăm Hristoase şi sfântă învierea Ta o cântăm şi o mărim». *Pr. Dr. Gr. Cristescu.*

Iar acum întru Hristos Isus voi cari oarecând eraţi departe, v'aţi făcut aproape prin sângele lui Hristos.

Pentrucă el este pacea noastră, care au făcut amândouă una, şi peretele cel din mijloc al zidului au sfărâmat.

Vrajba în trupul său, legea poruncilor cu dogmele stricând, ca pre amândoi să-i zidească întru sine într'un om nou, făcând pace. *Efeseni 2, 13—15.*

Relațiile bisericii românești ortodoxe din Ardeal cu Principatele române în veacul al XVIII-lea.

1. Ajutorul lui Constantin Vodă Brâncoveanu, al Mitropolitului Teodosie și al altor boieri din Țara Românească, dat bisericii ortodoxe din Ardeal în lupta cu catolicii și cu Românii uniți cu Roma.

Spre sfârșitul veacului al XVII-lea se încuibă în Ardeal periculoasa stăpânire austriacă. Scopul acestei domnii era să frângă puterea calvină încăpățînată a Ungurilor, cu ajutorul religiei. Impăratul prin oamenii săi catolici dela început iau la ochi pe bieții iobagi români, ca cel mai accesibil element de a micșora influența ungurească în Ardeal. Nu se cruță nici un mijloc, fie cât de infernal, pentru a câștiga pe «schismaticii» români la «legea mântuitoare» a Romei. O propagandă începe în acest sens, nelipsind din arsenalul de cucerire nici promisiunile cele mai nesocotite, nici bătăile și chinurile cele mai barbare. Toată lumea catolică bisericească, administrativă și militară e pusă în funcțiune pentru a izbăvi din focul de veci al ortodoxiei pe nenorociții Români din Ardeal și ai trece în purgatorul papei, ca măcar după moarte să se împărtășească de fericire, dupăce aici pe pământ au fost supuși la toate năcazurile și asupririle, chiar din partea acelora, cari acum credeau că sunt mântuitorii lor cei mai sinceri.

In lupta aceasta aprigă pentru păstrarea legii strămoșești nația noastră ardeleană a dovedit un eroism clasic. Sufereau cele mai cumplite chinuri, batjocori, închisori decenii întregi dar de legea părintească nu se lăsau ai noștri nici morți. Veacul al XVIII-lea e cel mai cumplit veac din toată istoria Românilor ardeleni. Nici odată ai noștri n'au îndurat atâtea siluiri materiale și morale ca acum și parecă toți dușmanii noștri se aliaseră, ca prin suferință neagră, să ne stârpească cu desăvârșire din țara străbună.

Rezistența aceasta nebiruită se datorește nu numai vitalității poporului nostru ardelean, ci și fraților din cele două țări române, cari niciodată nu ne-au lăsat fără ajutorul lor indispensabil, fie de ordin material, fie de ordin moral, în luptă cu dușmanii noștri, stăpânii de ieri. In expunerea de față voiu căuta să

arăt, că în tot secolul al XVIII-lea biserica ortodoxă din Ardeal a avut cele mai întinse relaţii cu biserica şi credincioşii ei din Ţerile române[1].

Situaţia insuportabilă a Românilor ortodocşi din Ardeal sub noua dominaţie austriacă ne-o dovedeşte un raport din 1688 al arhimandritului grec Isaia făcut către Ţarul Rusiei. El spune că «a trecut prin Ardealul, care s'a lepădat de Turci şi s'a supus Cesarului. Sunt mulţi oameni bine credincioşi de legea grecească acolo, cari au început a fi siluiţi în credinţă de papistaşi. A venit din Viena un episcop latin şi a făcut o conscriere a tuturor bisericilor ortodoxe, spunând preoţilor să se uniască toţi cu biserica latină; pe acei cari nu se vor învoi de bună voie, îi vor chinui, iar poporul îl vor sili printr'un decret al Cesarului. In Ardeal e mare supărare din pricina acelei siluiri a creştinilor la unire, căci sub jugul turcesc aveau greutăţi numai în dări, dar în credinţă nu le venea sila»[2].

Nu numai Românii erau nemulţumiţi cu Austriecii catolici, ci şi Ungurii calvini, cari vedeau cum le piere de sub ochi puterea stăpânitoare şi, urau atât de mult noii stăpâni, încât într'un anume moment s'au gândit, pela 1694, să pună principe al Ardealului pe însuşi Domnul Ţării Româneşti pe Constantin Brâncoveanu. Iată ce ne spune în această privinţă, contemporanul Nicolae de Porta, un levantin bine informat asupra culiselor politice: «Ardelenii cari vedeau înlăturat principele lor închipuit (Apaffy), temându-şi libertăţile lor după exemplul din Ungaria şi neavând un om de această importanţă, date fiind grelele duşmănii între dânşii, ar fi primit bucuros pe Brâncoveanu, om de frunte, principe încoronat şi cu faimă de mare politic, pentru a potoli revoluţiile lor de acasă[3]. Ce mare binefacere ar fi fost pentru noi, dacă Brâncoveanu ar fi ajuns Domn al Ardealului, chiar în momentul când s'a produs desbinarea religioasă între noi, cu urmări atât de desastruoase pentru unitatea noastră românească.

---

[1] Despre relaţii cu Ţerile române până la 1700 vezi cartea mea, *Istoria bisericii şi a vieţii religioase a Românilor din Ardeal şi Ungaria*, I, Arad, 1918, pp. 38—40, 91—102, 273—301 şi passim.

[2] S. Dragomir, *Contribuţii privitoare la relaţiile Bisericii româneşti cu Rusia în veacul al XVII-lea* în An. Ac. Rom. secţ. ist. vol. XXXIV p.

[3] Şt. Meteş *Moşiile domnilor şi boerilor din Ţerile române în Ardeal şi Ungaria* în ziarul *Patria*, V, Cluj 1923, no. 129—130.

Constantin Vodă însă era deplin informat asupra tuturor persecuţiilor ce le îndură fraţii săi din Ardeal pentru păstrarea legii ortodoxe. El a şi căutat, ca persecuţiile să se micşoreze; a ajutat moraliceşte şi materialiceşte durerile alor săi, îndemnându-i la rezistenţă contra opresorilor. Alături de Domn erau în sprijinul Românilor ardeleni, Mitropolilul Teodosie, de naştere din satul Veştem al Sibiiului, şi boierii ţerii, cari toţi ştiau ce se petrece în Ardeal. Vlădica Teodosie, care iubea atât de mult pe ardelenii lui asupriţi, ne zugrăveşte situaţia în aceste colori negre: «Nu atât din partea păgânilor necuraţi (Turci), întimpină greutăţi sfintele lucruri bisericeşti (căci ei chinuesc şi năcăjesc foarte neamul creştinesc în privinţa politică şi naţională), cât din partea papistaşilor se fac în toate ţinuturile lor mari siluiri, mari prigoniri şi mari ispite, ca să-i convertească la sine, la duşmanii dumnezeieştii biserici a răsăritului, că cu multă durere în inimă şi amărăciune a sufletelor noastre şi a tot poporul ortodox auzim şi înţelegem că sfintelor biserici din Ardeal şi altor ortodocşi, cari trăiesc în Ungaria de sus, li se fac multe nespuse cruzimi şi cu toată înşelăciunea şi viclenia, iezuiţii şi alţii, cari se numesc baraţi (ung. călugări), ca lupi răpitori ascunşi în piele de oaie, se întrec fără încetare şi fără de odihnă a amăgi şi a duce în rătăcire poporul şi adevărata turmă a lui Hristos; şi duc în rătăcire şi amăgesc pe mulţi neputincioşi şi neştiutori cu invenţia lor de un cuvânt înşelător şi nefolositor, care îl numesc *unie*, ducând orb pe orb de mână, ca amândoi să cadă într'o groapă conform cuvintelor nemincinoase ale lui Hristos». Aceste asupriri ale papistaşilor tulbură mult inima lui şi a poporului său credincios, «căci unde stăpânesc şi domnesc (papistaşii) o fac aceasta cu puterea, iar unde nu domnesc, tulbură necurmat cu înşelăciune această adevărată şi cea mai de frunte biserică». Insuşi Vlădica a întărit pe fraţii săi în credinţă cu scrisul şi cu cuvântul. La fel face şi Domnul ţării tipărind şi cărţi bisericeşti în româneşte, greceşte, slavoneşte şi arabă. «Acestea le face şi cu acestea ne ajută Domnul nostru, la care nu putem ajunge, căci fără puterea şi autoritatea lumească nu se pot apăra drepturile bisericii şi cele ale clerului»[1].

Dupăce lui Atanasie i s'a făcut la Bucureşti în 1698, un examen riguros de credinţă, din partea lui Teodosie şi patri-

---

[1] Dragomir, *o. c.* pp. 162–5.

arhului Dosofteiu înainte de sfinţirea sa de Vlădică, care n'a folosit la nimic, căci omul era slab de înger şi nu avea nici o credinţă, — vedem că Constantin Vodă dăruieşte noului vlădică, după tradiţie, nu numai cărţi bisericeşti, ci şi un rând de odăjdii vlădiceşti[1], apoi un sacos arhiepiscopal cu fir de aur, o păreche de mănuşi cu mărgăritare cari se păstrau încă la 1846 la episcopia din Blaj[2]. Ispita materială fiind mare în Ardeal şi viaţa grea, dă încă din 1698, în fiecare an, la 1 Septemvrie 6000 bani, ca să fie «mitropoliei de întărire şi ajutor», căci ştie cum această mitropolie «să învălueşte ca o corabie în mijlocul valurilor mării, fiind întru multe feluri de eretici necredincioşi şi se năpăstuieşte de dânşii în multe chipuri»[3]. Vom vedea îndată că şi alte ajutoare a primit vlădica Atanasie dela Brâncoveanu.

Cronica oficioasă a lui Constantin Vodă, scrisă de vel Logofătul Radu Greceanu ne spune: «Intr'acest an (1698) au trimis Măria Sa şi pe Neagoe Pitarul Măjăscul în ţara Ardealului la Făgăraş, de au isprăvit o biserică, carea încă din trecutul an l-au fost trimis Măria Sa de au început din temelie de a o lucra cu cheltuiala Măriei Sale. Pentrucă neavând creştinii de acolo biserică, trimis-au la Măria Sa cu multă rugăciune ca să le facă o biserică şi ne-apărându-se Măria Sa de un lucru Dumnezeesc ca acesta, stătut-au bucuros după rugăciunea lor şi au trimis de au făcut biserică mare şi frumoasă, întru pomenirea şi cinstea celui mai mare făcător de minuni sfântul Nicolae Mirilichieschii»[4]. A face o biserică ortodoxă într'un oraş unguresc din Ardeal nu era lucru uşor. Cererea credincioşilor români negustori şi meşteşugari din Făgăraş a putut fi satisfăcută numai dupăce principele Ardealului Mihail Apaffy al II-lea dete voie, la 10 Octomvrie 1694, lui Constantin Vodă să clădească biserica cu aceste două condiţii caracteristice: 1. Biserica aceasta să nu jignească în drepturile sale jurisdicţiunea bisericii reformate din Făgăraş, pe care au exercitat-o până acum superintendenţii calvini asupra tuturor preoţilor români din Ardeal. Voevodul însuş să fie un bun prietin, ocrotitor şi patron al bisericii calvine din Transilvania. — 2. Clădirea să nu fie ridicată

[1] Iorga, *Studii şi documente*, IV, p. 66.

[2] *Magazinul istoric pentru Dacia*, III, Bucureşti 1846, p. 307.

[3] *Arhivul pentru istorià şi filologià*, Blaj, 187, pp. 453–55.

[4] Radu Log. Greceanu, *Viaţa lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, ed. Stefan D. Grecianu, Bucureşti 1906, p. 86.

din ziduri prea groase şi prea înalte, din respect către cetate, al cărei turn se cuvine să stăpânească împrejurimea»[1].

Având această concesiune Brâncoveanu, — cum ne arată inscripţia de pe frontispiciul bisericii, — numai în 17 Iunie 1697 s'a apucat de clădirea bisericii, terminându-o în 30 Septemvrie anul următor sub îngrijirea numitului Pitar Neagoe Rătescu[2] şi a «iereului Cristea fost preot când s'au zidit bisearica şi au umblat în trebile bisericii până s'au isprăvit»[3]. Bunul Domn ctitor n'a uitat să asigure viitorul acestei biserici şi a slujitorilor ei. Astfel dăruieşte, la 17 Octomvrie 1699, 50 taleri din veniţele vămii domneşti dela Rucăr şi Dragoslavele bisericii din Făgăraş «ca să fie preoţilor de hrană şi îmbrăcăminte». Banii aceştia preoţii îi pot ridica în fiecare an la sf. Dumitru (26 Oct.)[4]. Dania aceasta e întărită şi alţi doi Domni ai Ţerii Româneşti, de Ştefan Cantacuzino la 22 Noemvrie 1714[5] şi de Ioan Mavrocordat la 17 Martie 1718[6]. Toţi trei Domnii notează în actul de danie, că cei 50 taleri îi vor primi preoţii numai «până vor ţine legea aceasta pravoslavnică, iar de care cumva ar schimba legea şi n'ar fi întru a răsăritului biserică şi credinţă, să fie lipsiţi de aceasta milă, ce am făcut». După câţiva ani mila domnească a fost pierdută, căci episcopul unit cu Roma Patachi a luat cu forţa brutală biserica ortodoxă a lui Brâncoveanu.

Brâncoveanu avea în stăpânirea sa mai multe sate în Ardeal şi mai ales în ţara Făgăraşului acestea: Berivoiul-mare şi mic, Rucăr, Poiana Mărului, apoi Sâmbăta de jos şi de sus[7], care toate s'au împărtăşit din darurile bogate ale Domnului român. In Sâmbăta de sus clădeşte o frumoasă mănăstire în stilul arhitectonic românesc de atunci, zugrăvindu-o de sus până jos atât în lăuntru, cât şi în afară. Astăzi mănăstirea e în ruine[8].

---

[1] Aron, *Monografia bisericilor etc. din Făgăraş*, Făgăraş 1913, pp. 197—8, cf. Dragomir, *Istoria desrobirei religioase a Românilor din Ardeal în sec. XVIII-lea*, Sibiiu, I, 1920, p. 97, n. 2.

[2] Iorga, *Inscripţii ardelene şi maramureşene* (= Studii şi doc. XIII), II, Bucureşti 1906, pp. 94—5.

[3] *Revista istorică*, VIII, Bucureşti 1922, p. 144.

[4] Puşcariu, *Fragmente istorice despre boerii din ţara Făgăraşului*, Sibiiu 1907, pp. 466—70, no. CXXIX.

[5] Puşcariu, *o. c.* pp. 491—5, no. CXXXV.

[6] *Ibid.*, pp. 519—24, no. CXL.

[7] Meteş, *Moşiile Domnilor şi boierilor din Ţerile române în Ardeal şi Ungaria* şi ziarul *Patria*, V, Cluj 1923, no. 129—30.

[8] Puşcariu Ilarion, *Documente pentru limbă şi istorie*, I, Sibiiu 1889 pp. 395—6.

La cererea Românilor din Ocna-Sibiiului, pe unde trecuse la 1690 Domnul muntean cu armata sa, face o biserică în 1701, care pe urmă a fost luată de uniţii români [1].

In satul Tohanul-vechiu ridică Constantin Vodă o cruce de piatră, de sigur şi cu gândul la biruinţa ce o avusese Domnul contra Nemţilor pe hotarul acestei comune şi al Zerneştilor în anul 1690 [2].

Rămâne de a se face o cercetare amănunţită şi pătrunzătoare în ce priveşte autenticitatea actelor dela sinoadele de unire cu Roma din Octomvrie 1698 şi Septemvrie 1700, căci un lucru e curios: Dacă unirea s'a hotărît, cum vine Constantin Vodă Brâncoveanu, în 1699 şi 1700, să mai sprijinească materialiceşte pe Vlădica Atanasie, ştiind bine tot ce s'a petrecut în Ardeal în cele două sinoade [3]. Domnul muntean contribue foarte mult la tipărirea cărţii «Chiriacodromion sau Evanghelie învăţătoare», în 1699, după cum ne spune tipograful ardelean Mihail Istvanovici în prefaţă: Insă ajutor nelipsind şi dela luminatul şi înălţatul biruitor al toatei Ungrovalachii Constantin Brâncoveanu Basarab Voevod, care nu cu puţin s'au arătat (şi pururea se arată) luminător credinţei pravoslavnice, întărindu-o cu dumnezeeştile cărţi în tot chipul, tipărindu-le, care fiind patronosul adevărat sfintei Mitropolii de aici din Ardeal şi tuturor celor ce se năzuiesc sub a Mării Sale milă; nici sfinţii tale (lui Atanasie) nu ţi-au trecut cererea, ce după pofta sfinţii tale şi a cinstitului săbor, neîntâmplându-se de aciasta neamului nostru rumânesc aici în Ardeal meşter pentru lucrul tipografiei, Măria Sa» la trimis pe Istvanovici, care tipărise cărţi şi în Ţara Românească mai apoi în Georgia Asiei-mici. Vlădica Atanasie asigură pe Voevodul patron, că n'a făcut în aceasta Evanghelie nici o «strămutare împotriva Sf. Scripturi, au în rânduiala dogmelor ce ţine şi porunceşte pravoslavnica Besearică a Răsăritului» [4].

Pentru a putea rezista ispitelor materiale ale Iezuiţilor, căci de credinţă nu poate fi vorba, vlădica Atanasie primeşte dela Constantin Vodă în 15 Iunie 1700 o danie cum nu primise nici un Mitropolit al Bălgradului şi anume îi dă: satul Merişani din

[1] Iorga, *Inscripţii ardelene*, II, p. 139, no. 457.

[2] Bariţiu, *Catehismul calvinesc din 1656*, Sibiiu 1879, prefaţa.

[3] Vezi pe larg în studiul meu, *O nouă istorie a bisericii româneşti unite cu Roma* ce va apare în curând.

[4] Bianu-Hodoş, *Bibliografia românească veche*, I, Bucureşti 1903, pp.

județul Argeș, «cu tot pământul, câmpul, pădurile, apele și pometul satului cu toate veniturile care sunt»[1].

Judecând după aceste danii și după timpul când s'au făcut, apare ca adevărat mărturia protopopului Avram din Bălgrad și a tipografului Nicolae, cari spun că Atanasie a înfățișat lui Constantin Vodă actul Unirii într'o scrisoare pe cari ei au văzut-o, numai ca un lucru de formă, făcut cu scopul de a mântui pe popii de greaua sarcină a dărilor[2]. Vlădica Atanasie răspunde lui Dindar, omului de încredere și spionului din Sibiiu al Domnului muntean, că «nu e unit»[3]. Dar el una zicea și alta făcea. Era bănuit și de ortodocși și de iezuiți, fiindcă era nesincer. Avea o atitudine echivocă la început în chestia unirii și de aici urmează bunăvoința Domnului muntean și indulgența Mitropolitului Teodosie din București față de el.

Cronica bisericii din Șcheii Brașovului ne spune că Mitropolitul Teodosie îndată a luat cele mai aspre măsuri contra preoților din Șchei, pe cari îi pârâse un dușman că ar fi luat parte la soborul de unire din Bălgrad în Octomvrie 1698. «Numai ce au făcut părintele vlădica Teodosie — zice cronica[4] — o carte cu mare și înfricoșată afurisenie, ca și de preoție să fie oprit, care s-au cetit într-auzul tuturor în mijlocul bisericii, asupra celor trei preoți anume: protopopul Siicu, popa Vâsii, și popa Flore, de care lucru ei neștiindu-să vinovați și amestecați la unire acelui nevlădică cu dragoste o au primit». Se convocă un mare «sobor» la Brașov, care constată că numiții preoți nu sunt uniți cu «dogmele acelui nevlădică» și au făcut carte la vlădica Teodosie și Măriia Sa Vodă și la boierii Constantin Cantacuzino Postelnicul și la Mihai Cantacuzino Spătarul, făcându-le știre de toate întâmplările, rugându-să să iarte pe preoți. Primind cartea vlădica Teodosie și Domnul i-au iertat și le-au trimis blagoslovenie, într'acest chip, să fie iertați și slobozi ca toată slujba preoțească, ca să se poată griji creștini de sfânta cuminecătură într'acele sfinte zile (Aprilie 1699), iară cât va trece sfântă și luminata zi a învierii; ei iară să fie opriți de a mai sluji cele preoțești, până vor merge de față înaintea vlă-

[1] *Magazinul istoric pentru Dacia*, III, București 1846, pp. 305—6.

[2] Nilles, *Symbolae ad illustrandam historiam ecclesiae orientalis in terriscoronaes. Stephani*, I, Innsbruck 1885, p. 261.

[3] *Ibid*, p. 267.

[4] Radu Tempe, *Istoria beserecei Șcheilor Brașovului*, ed. A. Stinghe, Brașov 1899, pp. 22—4.

dicăi Teodosie şi a Măriei Sale Vodă să-şi dea seama». După ce au trecut sfintele Paşti cei trei preoţi cu gocimanii şi juraţii bisericii au mers la Teodosie «mărturisind de faţă toate întâmplările. Bucuratu-s'au părintele Teodosie de preoţi, văzând dreptatea lor, dându-le blagoslovenie şi multe învăţături sufleteşti». Au cercetat apoi pe cei doi boieri pomeniţi mai sus «arătând şi către dumnealor tot adevărul şi toate întâmplările, de care dumnealor foarte cu cuvinte de întărire şi de folos sufletesc le-au arătat, aducându-le aminte în multe chipuri, cum au fost şi mai înainte răsvrătiri între limbile cele tirane şi mai multe învăţături aducându-le, mai vârtos dumnealui stolnicul, ca un prea învăţat şi filozof ce era». In 30 Aprilie 1699 «au intrat la Măria Sa Vodă, spuindu-i toate întâmplările şi mestecăturile, ce au fost scornit de acel necuvios vlădică Atanasie, de care lucru văzând Măria Sa Vodă cum că scrisorile, ce au fost trimis ai streini de mai sus zişi, numai pentru pizmă au fost acea vânzare necuvioasă şi fără ştirea orăşenilor, deci învăţându-i şi Măria Sa Vodă de ajuns, şi întărindu-i cu cuvintele, şi-au luat ziua bună» dela Vodă, binecuvântare dela Vlădica Teodosie şi carte, apoi s'au întors la Braşov.

Sinodul din Sept. 1700 nu s'a ţinut, actul ce ni se aduce înainte e cu desăvârşire fals cum voiu arăta[1], dar e sigur că după sinodul din Oct. 1698 Unirea nu făcea nici un progres mai simţitor ceeace supăra nespus de mult pe Iezuiţi. Aceştia încep o acţiune puternică, pentruca Unirea, printr'un act public să devină vizibilă pentru toţi, căci actul din Oct. 1698 încă e un fel de falsificat, deoarece nici unul din cei ce l-au iscălit n'aveau clar în mintea lor ce înseamnă Unirea religioasă cu Roma, gândindu-se fiecare exclusiv numai la mântuirea de toată grijea cea lumească. Pentru aceasta trebuia să fie sfinţit falsul vlădică «schismatic» Atanasie, în episcop adevărat unit cu Roma papală.

Ce urmăreau Iezuiţii prin Unirea noastră cu Roma se vede foarte precis din scrisoarea din 11 Martie 1701 a lui Gavril Kapy, superiorul «Misiunei de propagandă catolică în Dacia» către cardinalul Kolonics: «Eu cred că acum va fi de ajuns să ne mulţumim cu primirea unirii în principiu, fiindcă ar fi foarte periculos, ba chiar imposibil, ca să înlăturăm toate obiceiurile cele rele ale Românilor. De aceea va fi de ajuns, ca episcopul

[1] Vezi *O nouă istorie a bisericii unite cu Roma.*

şi ceilalţi dintre ei, când vor face în viitor mărturisirea credinţii şi a unirii, să promită în general, că voiesc să depindă de biserica catolică şi de oficialii substituiţi şi că voiesc să trăiască după ritul grecesc aprobat de biserica catolică şi în alte ţinuturi. *Va fi apoi datorinţa noastră pe viitor, să schimbăm încetul cu încetul multe din obiceiurile lor, şi anume să le schimbăm chiar şi liturghia şi forma cultului divin spunându-le, că obiceiurile acestea s'au introdus la ei din prostia şi neştiinţa preoţilor lor din ţerile acestea*»[1].

(Va urma.)

Ştefan Meteş,
membru coresp. al „Academiei Române".

Fr. W. Foerster.

Îngerul şi păharul.

«Hristos în Geţimani» formează subiectul multor tablouri vechi precum şi a multor basoreliefuri de lemn şi piatră. Isus e adâncit în rugăciune profundă; pe poarta grădinei însă vin deja sbiri şi argaţi de răsboi. El nu-i vede — privirea Lui e îndreptată numai spre îngerul care-i întinde păharul.

Cine în momentele grele ale vieţii caută numai spre oamenii dela cari îi vine suferinţa lui, acela nu va afla mângăiere nici linişte, iar sufletul lui se va pierde în ură fără de sfârşit. Celce însă în mijlocul tuturor nevoilor şi scârbelor omeneşti, îşi ridică privirea sa spre îngerul care-i aduce păharul şi de bunăvoie primeşte încercarea ce-i vine de sus, acela va afla scăpare de toate relele venite dela oameni. Acela va trăi în lumea cerescului Inţelegător şi Conducător şi nimic nu-l va mai putea turbura sau amărî.

A vedea pe îngerul Domnului în tot ceeace-ţi vine dela oameni, nu înseamnă numai a primi orice lovitură pe deaîntregul ca orânduire a lui Dumnezeu. Nu, ci aceasta însemnează a fi cu înţelegere faţă de acea iz-

---

[1] Densuşianu, *Independenţa bisericească a Mitropoliei române din Alba-Iulia*, Braşov 1893, p. 31.

băvitoare şi mântuitoare lucrare care ţi se asigură prin acele scârbe şi nevoi şi care-ţi vine în ajutor în momentele de slăbiciune şi primejdie sufletească. Cel încercat să nu se întoarcă spre cei păcătoşi, ci să privească spre îngerul, care-i aduce păharul durerii.

Să caute a pătrunde în binecuvântata taină a acestei încercări şi atunci îi va veni idea mântuitoare de a-şi pune mai mare pază gurii sale şi a nu mai da mai departe, în chip uşuratic, vorbe streine şi fără de rost. Această schimbare a propriilor noastre înclinări va face sufletului mai mult bine decât vecinica grije de gândurile ordinare ale altora. Cel înşelat şi păgubit să grijească a nu se lipi şi mai mult cu pâră şi lăcomie de bunurile trecătoare. Să se întrebe mai bine, cum şi cât e în stare să se libereze de acele patimi josnice, care îndeamnă pe om să-şi uite de toate năzuinţele lui superioare. Celce seceră nemulţumire, acela să nu se răzvrătească, nici să-şi precupeţească darurile şi binefacerile sale, ci să caute, cari greşeli ale lui i-au adus nemulţumire din partea altora. Să preţuiască în sfârşit taina provedinţei binecuvântate, care i-a descoperit la timp toată neîncrederea omenească, pentruca să înceteze a aştepta dela oameni născuţi din pulbere lucruri, cari nu sunt din lumea aceasta.

Iar unde nu vom înţelege rostul păharului, pe care ni-l întinde îngerul — ne va veni în ajutor cuvântul: «Nu voia mea, ci voia Ta să fie». Nimic nu este fără înţeles şi nerodnic din ceeace se primeşte şi se săvârşeşte în sufletul acesta fără ură de oameni şi fără răsvrătire împotriva sorţii. Celce în mijlocul sbuciumului omenesc — cu toate chinurile şi sarcinile lui înfricoşate — priveşte cu încredere spre lumea superioară în care toate lucrările omeneşti se îndreaptă spre Dumnezeu, acela va vedea o binecuvântare chiar şi în cea mai grea lovitură venită dela oameni şi va înţelege mai adânc viaţa omenească, pe Dumnezeu şi pe Dumnezeu-Omul.

Din „Christus und das menschliche Leben". Trad. de **Dr. N. Tărchilă.**

Două autonomii.

Corpurile legiuitoare au dat de curând consacrarea cuvenită proiectului de lege pentru organizarea unitară a Bisericii ortodoxe din cuprinsul României întregite. Astfel, celei mai importante instituții pentru cârmuirea spirituală a neamului i s'a creiat un drum nou de evoluție și rodnică propășire.

După cum era și firesc, legea a fost zidită pe temelia puternică a încercatului statut «șagunian» — care a povățuit viața bisericească a Ardealului dreptcredincios dealungul unei sbuciumate jumătăți de veac.

Intrunind cele două principii fundamentale — *autonomia* și *constituționalismul* — organizația bisericească «șaguniană» era indicată să formeze peatra unghiulară și a noului organism bisericesc alcătuit de cele douăsprezece milioane de credincioși din cuprinsul țării.

Ardealul ortodox se simte deosebit de fericit că și-a putut pune îndelungata și-așa de zbuciumata sa esperiență de viață bisericească, în slujba întregii biserici ocrotitoare a sufletului românesc.

Dar el nu se poate mulțumi cu atâta. Istoria eforturilor sale nu trebue să se încheie odată cu sfârșitul unei epoce. Căci noile împrejurări de viață politică sânt și mai pretențioase. Laturea social bisericească a îndemnului apocaliptic, «*fii credincios până la moarte...*» nici odată n'a fost de o mai categorică actualitate decât în vremile noastre.

Câtă vreme ne-am dus amarul zilelor de iobăgie, sub jug străin, solidaritatea rezistenței noastre bisericești a avut un puternic sprijin în solidaritatea noastră națională. Oridecâteori vrășmașul încerca să ne spargă turma, să ne surpe — chiar și pe ascuns — biserica, ne găseam la un loc cu toții înfruntând cu eroism atacurile. Pentrucă aveam o credință politică, desfășurată sub steagul ocrotitor al bisericii strămoșești. Trăiam o viață *quasi-teocratică*.

Astăzi s'a cam inversat raportul dintre viața politică și bisericească; prioritatea covârșitoare o are cea dintâi. Primejdia însă nu rezidă în această schimbare principală, ci în intersecția ilicită a celor două domenii de viață națională. Cu alte cuvinte în tendința de ***politicianizarea integrală*** a vieții noastre naționale.

Această politicianizare care a infectat în parte biserica fraţilor noştri de peste Carpaţi a fost subliniată de repeţiteori, nu atât de noi — ni s'ar fi luat în nume de rău — cât mai ales de fruntaşii înţelegători ai vieţii publice din România mică. Mai pe urmă ea a fost pusă într'o strălucită lumină de către marele nostru învăţat şi apărător al ortodoxiei N. Iorga, în monumentalul său discurs rostit la cameră cu prilejul desbaterilor legii de nouă organizare bisericească.

Intraţi — spre fireasca noastră bucurie — într'o singură casă a neamului, sântem primejduiţi să ne unificăm mai repede în păcate, decât în virtuţi. De aceea *autonomia noastră bisericească*, oricât de asigurată ar fi ea în constituţia ţării ca şi în legea organizării bisericeşti, rămâne un bun pe care trebue să-l apărăm şi să-l ducem la cât mai desăvârşita lui realizare.

Legiuitorul a fost destul de iscusit ca să evite, intenţionat, cuvântul de «*autonomie*» în alcătuirea legii. De aceea sântem convinşi că guvernele şi partidele politice vor încerca atentate împotriva acestei autonomii, de altfel destul de clar perifrazate. «Chiriarhul, în înţelegere cu Ministerul Cultelor» — consacrata formulă cusută cu aţă albă — va numì şi de acì nainte preoţi şi protopopi aleşi pe sprânceană, la alegerile de deputaţi sinodali şi congresuali se va face apel la binecuvântatele servicii ale administraţiei devotate şi ale faimosului ciomag electoral — ca să iasă «ai noştri» — iar la alegerea chiriarhilor vor încerca să voteze şi pe mai departe miniştrii catolici «cari se simt ortodocşi», pentru a asigura răuşita «candidatului oficial». Cu un cuvânt politicianismul va continua să-şi facă mai departe mendrele sub adăpostul sfintei constituţii.

Fireşte, noi vom fi cei dintâi cari ne vom bucura de prilejul constatării unor temeri nerealizate. Dar până una alta: *Să luăm aminte!* Să înscriem autonomia bisericească *în inimile noastre* şi să o realizăm în viaţă, cu preţul oricăror sacrificii.

Căci nu există decât o singură autonomie inexpugnabilă: *autonomia conştiinţei.*

N. Colan.

Eu nu înţeleg cum un mare om poate fi un ateu. Fără temelia credinţii religioase nu putem avea încredere nici în noi înşine. Avem nevoie să simţim că mai presus de noi există o fiinţă care ne inspiră. Necredincioşii nu-s de nici o treabă, scepticii nu fac nimic de valoare, cinicii nu creiază.

Coolidge.

---

1. Mântuitorul ca şef de atelier.

Il văd. Se preumblă cu pas domol — gânditor şi veghind la desfăşurarea muncii a câtorva sute de minţi şi de braţe prinse cu toate puterile lor atente, de funcţionarea asurzitoare a maşinilor dintr'o vastă uzină. Priveşte blând şi înţelegător la un aparat şi la omul care stă demn, marţial, concentrat în faţa lui, în acea sfântă şi uimitoare colaborare a spiritului cu creatura lui supusă.

Omul fraternizează cu unealta lui de lucru — între el şi ea s'au statornicit indisolubile legături de simpatie, de familiaritate, de intimitate. — In maşină el şi-a găsit un aliat preţios — o forţă cooperativă de care nu se poate lipsi decât cu mari riscuri.

In docilitatea ei lucrătorul îşi găseşte plăceri nespuse — după cum şi ea se simte bine funcţionând sub cârmuirea autorităţii lui paterne. E sgomot de muncă — de energie deslănţuită — de scopuri urmărite imediat şi conştient — de fire care subjugă, preface, corectează şi zămisleşte lucruri nouă, utile şi nobile.

Şeful de atelier inspiră talentul, corectitudinea şi entuziasmul subalternilor săi. Nimeni nu-şi pierde timpul cu preocupări streine — cu gânduri de răsvrătire şi cu dorinţi complicate. In faţa lui Hristos — ca pe umbrele din revărsatul zorilor — sufletul alungă negurile ispitelor. Truda se rumeneşte cu lumini de poezie — cu mulţumiri fragede şi pline — iar rodurile ei sunt desăvârşite. — Toate produsele fabricii conduse de Hristos sunt superioare, bat recordul trăiniciei şi stilizării — fără concurenţă.

Căci munca o face un suflet înfiorat ca de o rugăciune de idealul perfecţiunii progresive, un creştin care lucrează cu transfigurările aceluia care zăreşte dincolo de timp vecinicia şi dincolo de pâine cuvântul lui Dumnezeu — o inimă simplă, curată, smerită în care nu roade ambiţia deşartă, nici viţiul, nici moartea.

In patron lucrătorul cinsteşte legitimitatea permanentă care se leagă de orice autoritate «care de Dumnezeu

este rânduită» — în el vede un frate, un colaborator, un prietin frământat statornic de gândul şi de dorul de a face munca subalternilor săi cât mai plăcută, mai senină şi mai lucrativă — nu un antagonist — un exploatator nemilostiv — un cămătar al energiei productive a salariaţilor lui — un trântor care îşi alimentează huzurul din procentele strădaniilor altora — sau un senior al bogăţiei nejustificate prin virtute personală. El stă în mijlocul echipelor lui de muncitori «*ca cel ce slujeşte*» şi în lumina acestei pilde îşi interpretează tot personalul său de serviciu şi drepturile şi datoriile lor.

Intr'o asemenea intreprindere se încheagă pe nesimţite o atmosferă vie, curată şi sănătoasă in care sufletul omenesc răsuflă lin — conştiinţa e în afară de primejdia păcatului şi remuşcărilor — iar voinţa morală activează, intensifică şi disciplinează efortul fizic pentru o cât mai bogată şi mai desăvârşită producţiune.

Prezenţa lui Hristos în vastele uzine ale lumii — sugestiile şi inspiraţiile lui morale — cu un cuvânt patronatul lui spiritual este secretul umanizării în înţeles superior, etic şi social a masselor pe care le dezorganizează azi atât de profund atâtea schisme instigate de *ură* masse pe care se încearcă să le solidarizeze într'o paradoxală conspiraţie revoluţionară împotriva rânduelii sociale, câţiva profesionişti ai amăgirii, ai agresiunii şi ai pustiirii, care cred că armonizarea intereselor economice poate şi trebuie să primeze ca o raţiune suficientă a ordinei sociale idealul irevocabil al armonizării aspiraţiilor morale ale omenirii în care noi vedem cu certitudine singura posibilitate a sporirii *capitalului spiritual* fără care lumea nu va putea nici când trăi o *viaţă adevărată*, adică o viaţă ideală şi fecundă.

Ministerul muncii şi al ocrotirilor sociale va trebui să se transforme într'un *centru de comandă* dela care să pornească *orientările morale* ale unei *personalităţi creştine.*

In ministrul acestui rezort aş vrea să văd un misionar al Evangheliei — adică o minte şi o conştiinţă care face continuu apel — pentru toate iniţiativele şi reformele lui sociale la singura competenţă infailibilă în

materie de viaţă omenească — la Isus Hristos. Căci de nu dai muncitorului linişte lăuntrică, cumpăt moral şi rezistenţă sufletească — de nu-i creezi o conştiinţă omenească în înţeles creştin — de nu-l personalizezi prin spiritualizarea năzuinţelor vieţii lui, zadarnic va fi orice arbitraj, oricât de plauzibilă va fi logica justiţiei pe care el se întemeiază şi oricât de solide premizele în care autoritatea cearcă să-şi prindă soluţiile ei — de bun simţ şi oportunitate.

Un duh creştin — adică un duh de sinceritate, de iubire şi adevăr — iată isvorul unic al dreptăţii omeneşti valabile.

Identificarea idealurilor sociale cu idealul creştin, poate realiza şi în viaţa patronului şi în acea a muncitorilor acele splendide simpatii şi comuniuni pe care se reazimă fraternitatea umană — adică solidaritatea muncii şi armonia voinţelor.

Isus Hristos ca şef de atelier — ca staroste al sindicatelor muncitoreşti şi ca asociat al patronului — iată formula prin care se va putea salva societatea omenească din *haosul* care ne ameninţă în aceste zile. O utopie?

Scepticii o pot verifica printr'o cât de restrânsă experienţă. — Când soluţiile economice se dovedesc neputincioase sau provizorii — avem tot dreptul să impunem *soluţia morală* măcar cu simplul titlu de curiozitate. — Experimentarea ei o va arăta însă, suntem siguri — ca o *soluţie integrală* şi *definitivă* a tuturor problemelor care frământă viaţa socială.

Mens agitat molem sau «*ce-i va folosi omului de va dobândi toată lumea şi-şi va pierde sufletul său?*»

Lucrătorul creştin nu se alcoolizează, trăeşte cumpătat, nu-şi petrece timpul liber în cafenele şi nu-şi risipeşte câştigul în jocuri de noroc sau în distracţii primejdioase. Dacă s'ar face o statistică s'ar putea uşor constata că numai muncitorul *viţios* trăeşte în mizerie. Muncitorul virtuos trăeşte din puţin destul de bine. Sporirea salarului nu e o soluţie pentru crizele economice prin care trec familiile muncitorilor — sau mai bine zis e o soluţie iluzorie, falsă, de aparenţă. Ea nu

2

remediază pauperismul economic — întrucât acesta este permanent alimentat şi susţinut dintr'un profund pauperism moral împotriva căruia nu poate face nimic sporul de salar.

Disciplină morală — cultură spirituală şi apoi îmbunătăţirea remuneraţiei. O viaţă îmbelşugată nu este numai rezultatul bogăţiei materiale ci un produs al unei cooperări a muncii cu virtutea. — Rodul muncii fără virtute e sec — se risipeşte uşor şi nu ajunge. — El e isvor neistovit de crize, nemulţumiri, răsvrătiri şi tristeţe. — Treci, Mântuitorule, de grab pragul atelierelor — ia Tu conducerea oamenilor şi maşinilor din ele şi fă şi din muncă o atitudine de adoraţie euharistică.

Atleţii economismului se vor retrage sfioşi şi neputincioşi din faţa Ta.

Dr. Gr. Cristescu.

O tovărăşie bizară.

Lenin şi catolicismul.

(*«L'Osservatore Romano» din 23 August 1924 publică interesantele amintiri ale unui preot catolic despre marele Dalai-Lama al sovietismului rusesc — Lenin. Impărtăşim cititorilor noştri cel puţin un fragment din aceste amintiri fiind convinşi că vor găsi în el o delicioasă şi instructivă lectură — Red.*)

«L-am cunoscut, de mai mulţi ani, la Paris. Amândoi fiind gazetari, aveam între olaltă relaţii destul de strânse şi destul de cordiale.

Câteva luni înainte de moartea sa, am venit deci la Moscova să-mi văd prietinul de odinioară; mă primi cu tradiţionala sa amabilitate în apartamentele sale. Incurajat de această primire, mi-am înoit vizitele cât de des mi-a fost cu putinţă. De altfel străbăteam uşor, pentrucă afară de Lenin, toţi îmi ignorau calitatea mea de preot catolic. Şi-apoi eram înarmat cu certificate excelente, semnate chiar de mâna puternicului dictator.

Am regăsit destul de grabnic tonul familiar al vechilor noastre discuţii, pentrucă Lenin nu-şi perduse simplitatea şi familiaritatea sa de altădată.

... In adevăr caracterul său mi se părea întipărit de bunăvoința pe care i-o cunoscusem încă dela Paris. Era bunăvoința celui ce trecuse prin încercări crude. Căci Lenin a cunoscut amarul unui lanț de insuccese: Mizeria exilului de zece ani în Siberia. Acest lucru îi îngăduia o înțelegere a suferinții altora, ba chiar o compătimire.

Dar de altă parte Lenin era robul ideii pe care și-o făcea despre «misiunea» sa.

Pentru el, misticismul rassei sale se refugiase în această ideie. Acest misticism îi pustia din sufletul lui toate sentimentele umane. După concepția lui, dictatorul trebuia să aibă mâinile libere, pentru a putea elibera omenirea de relele sale — prin extinderea universală a sistemului sovietic.

— Ce vreai? — îmi zicea el într'o zi. Oricât mi-ar repugna, sovietul trebue să facă uz de cele mai radicale metode pentru a desrădăcina din sinul națiunii noastre (? nota redactorului) toate elementele cari împiedecă realizarea programului nostru. Cu acestea nu te târguești cum nu te târguești cu vipera gata să muște: o ucizi. Din nefericire mulți, inconștienți sau depravați, sânt incapabili să înțeleagă necesitatea de a-și sacrifica prisosul lor pentru binele maselor, cari n'au nimic. Iată de ce o expropiere fără milă se impunea chiar cu suprimarea tuturor celorce au încercat să se opună.

— Vezi, îmi zise o altă dată, umanitatea merge irezistibil spre sovietism. Aceasta nu mai e decât o chestiune de timp. Într'o sută de ani nu va mai exista altă formă de guvernământ în toată lumea civilizată.

«Și totuși, adaogă Lenin, eu cred că între ruinele instituțiilor actuale, ierarhia catolică va dăinui, pentrucă ea formează și alege sistematic pe cei chemați să conducă pe alții...

... Iată de ce — încheie Lenin — eu nu văd peste un veac decât o singură formă de guvernământ: sovietismul, și o singură religie: Catolicismul».

*

Lenin are dreptate: Sovietismul e internațional, catolicismul idem; sovietismul uzează în cârmuirea sa de sistemul dictatorial, catolicismul idem. Mijloacele sovietismului: teroarea, ale catolicismului idem.

Profeția lui Lenin încă se referă la viitorul a ambelor instituții. De aceea amândurora li se potrivește zicala: Paște murgule...

***

VIAŢA BISERICEASCĂ.

PROBLEME ACTUALE.

«De ce nu se modernizează şi preoţii?»

In torentul modernismului contemporan în care fiecare individ cu neîndreptăţite pretenţii de civilizaţie şi cu iluzorii însuşiri de cultură, se simte obligat din snobism să se integreze până chiar la anularea şi dispariţia oricărei urme de individualitate şi autonomie, tagma preoţească pare un ingredient supărător, un element inadaptabil şi anacronic. Solidară din spirit conservativ cu trecutul clasic al bisericii în slujba căreia se găseşte, preoţimea nu crede că e oportun şi deci recomandabil să renunţe la disciplina ei canonică şi să abdice dela chemarea ei specifică în cadrul organizaţiei sale bisericeşti şi al atât de fluctuabilei vieţii sociale.

E mai mult adevăr, echilibru şi siguranţă, crede ea, în principiile verificate răstimp de 2000 de ani şi pe care îşi sprijină opera ei de construcţie spirituală, decât în mobilele şi contradictoriile orientări ale aşa zisului spirit modern.

In favoarea acestei convingeri stă peremptoriu argumentul, că dintre toate instituţiile care au apărut până acum în lume, biserica singură şi-a păstrat nedesfigurată esenţa ei doctrinară fără ca să înceteze totuşi de a se acomoda în anumite forme la cerinţele diferitelor epoci, culturi şi civilizaţii.

Orientările ei spirituale sunt tot atât de actuale şi de valabile ca şi în ziua cea dintâi a existenţii sale.

Cine i-a putut desminţi până azi sincer, serios şi probant superioritatea, autoritatea şi fecunditatea misiunii ei ideale?

In faţa haoticului asalt al nesiguranţelor de tot soiul şi al ispititoarelor directive necristalizate încă, ea opune aceiaşi dârză şi conştientă rezistenţă ca granitul înfipt adânc şi eroic în ţărmul mării.

Biserica e ca un far menit să îndrumeze viaţa lumii pe căi fără primejdii spre limanul idealurilor ei. Dacă farul s'ar fărămiţa şi s'ar lăsa înghiţit de valuri identificându-se cu elementul lor nestatornic, nu şi-ar subscrie singur decretul lui de inutilitate?

Şi totuşi credem că nici un om chibzuit nu s'a putut convinge şi n'ar putea susţinea fără riscul de a cădea în ridicul, inutilitatea farului în vecinătatea pustiului de ape înfurtunate!

Credinţa creştină depozitată în biserică e unica certitudine spirituală care i-a fost hărăzită dibuitoarei şi torturatei conştiinţe omeneşti. Bântue atâtea epidemii de vanitate mistificatoare în lume, în moda capricioasă, în pseudocultură şi în imoralitatea

zisă estetică, încât ar trebui să fie cineva orb ca să dorească o fuziune cu aceste discreditate realităţi moderne, a singurului factor de permanenţă şi idealitate al vieţii — adecă a bisericii, învăţăturii şi orientării ei spirituale. Modernizarea prin laicizare a preoţimii, ar însemna compromiterea unui ideal din care cultura omenirii şi-a inspirat deapururi şi din plin cele mai generoase şi mai vii orientări ale ei.

Concesiunile care ni se cer din partea aceiace se numeşte *spirit modern* sunt tot atâtea perspective de dezarticulare a organismului bisericesc.

Am fost acuzaţi de imobilism, de paralizie, de osificare! Se poate. Dicţionarul urii este foarte bogat mai ales când această ură e mobilizată pe frontul unor anumite scopuri şi tendinţe dizolvante.

Noi ştim însă un lucru că din piatră ţâşneşte isvorul, pe când din apă nu se poate închega o stâncă. De aceia nu ne supără învinuirea de inerţie şi petrificare pentrucă suntem convinşi că aparenţa noastră încremenire şi anchilozare este numai o stare de echilibru interior şi de armonie funcţională.

Vom ţinea în totdeauna seamă de nevoile nouă ale lumii dar nu ne vom trăda niciodată idealul nostru care prin esenţa lui nu este supus caducităţii şi variaţiilor.

Mântuitorul a afirmat categoric: «*voi nu sunteţi din lume!*» Apostolii Evangheliei au un alt duh decât acel al lumii şi ei vor trebui să inoculeze acest duh ca un ser tonic sufletului hărţuit de patimi şi inconsecoenţe al omenirii.

«*Celce locueşte în ceruri îşi râde*» de modernismele sterpe ale lumii şi binecuvântă «pomii răsădiţi lângă isvoarele» înţelepciunii Dumnezeeşti — încărcându-i de roade.

De aceea nu ne vom converti niciodată la modernismul superficial şi frivol al liberei cugetări, al dancingurilor şi al donjuanismului, convinşi că decepţionată de sterilitatea şi uluirile lor, omenirea se va reîntoarce cândva la căminul credinţelor, cumpătului şi visurilor noastre cucernice, ca fiul cel risipitor din Evanghelie. Vom accepta tot ceeace ne poate furniza gândirea omenească mai ales şi mai substanţial — dar numai ca să ne putem apropia mai mult de înţelegerea şi asimilarea adevărurilor spirituale ale creştinismului prin care se înalţă un om la rangul de fiu al lui Dumnezeu şi de frate al lui Isus Hristos şi al semenilor săi.

Iar ceiace nu poate suporta examenul riguros al conştiinţii morale şi nu poate rezista criteriilor ei imutabile, va fi socotit ca element de dizoluţie şi de moarte.

Şi ca să încheiem aceste câteva consideraţiuni generale noi credem că dacă în noţiunea de «modern» este şi o notă de idealitate, — noi arhaicii, refractarii austerii şi inadaptabilii

preoţi şi creştini care ne conservăm tezaurul nostru de doctrină şi disciplină neatăcat de subversivele curente ale veacului, suntem mai *moderni*, mai *utili* şi mai *conştienţi* decât inactualii rentieri ai păcatelor moderne. In lumina acestor gânduri îşi vor putea lămuri credincioşii noştri nedumeriţi, rostul atitudinii noastre faţă de diferitele chestiuni ale vieţii bisericeşti şi sociale. — Cine are minte, să înţeleagă.

Părintele Teofil.

MIŞCAREA LITERARA.

Curs de Teologie Fundamentală. Note după prelegerile făcute de preotul *Ioan Mihălcescu*, profesor la Facultatea de Teologie din Bucureşti. Partea I. Fiinţa şi originea religiunii. Bucureşti 1925, pagini 120, preţul Lei 30—.

Preoţimea noastră şi studenţii teologi se pot bucura din inimă curată că învăţatul profesor, părintele Dr. Ioan Mihălcescu începe, prin lucrarea de faţă, publicarea acelei discipline teologice care ne formează convingerea că temeliile întregei ştiinţe teologice sunt neschimbabile şi că adevărurile religioase creştine «nu pot fi spulberate de vremuri». Cine, chiar dacă a învăţat odată materialul cuprins în Teologia Fundamentală, nu doreşte să studieze încă odată acel material în vederea necesităţilor ce se ivesc pe urma contactului cu lumea?

Etimologia cuvântului «religiune», notele caracteristice ale religiunii, teoriile intelectualiste, sentimentaliste, voluntariste şi estetice despre fiinţa religiunii interne sau subiective sunt expuse în lucrarea de faţă cu o măestrie vrednică de toată lauda. Cele trei forme ale evoluţionismului modern: animismul, fetişismul şi naturismul sunt combătute cu aceeaş preciziune, care caracterizează întreaga operă a distinsului nostru teolog. Toate ipotezele sunt urmate de o critică limpede, ce se extinde şi asupra argumentelor celor mai nouă ale susţinătorilor diverselor teorii. Combate apoi ipotezele raţionalisto-evoluţioniste, apoi pe cele raţionaliste: raţionalismul istorico-pragmatic, cel naturalistic sau fizical, şi în sfârşit expune ipotezele antiraţionaliste: nativismul, supranaturalismul, evoluţionismul şi teoria teologico-filozofică. Autorul constată, că «teoria rezultată din combinarea Nativismului cu Supranaturalismul şi Evoluţionismul şi căreia pentru mai multă uşurinţă îi vom da numele de filosofico-teologică, este pe deplin ştiinţifică şi totdeodată singura care explică în mod suficient, atât origina cât şi fiinţa religiunii» (p. 116).

Nu avem destule cuvinte să lăudăm limba românească ireproşabilă şi stilul uşor dar totodată elegant în care este scrisă această lucrare, care ţine pas cu tot ce s'a scris până azi de autorii străini. Ne mângâiem cu gândul că ilustrul autor, —

după cum ni-a mărturisit, — va continua să publice până la capăt monumentala sa lucrare, întrecând mia de pagini. Ne bucurăm că se dă o pildă grăitoare de felul cum trebue îndeplinită o necesitate adânc simţită: înlocuirea manuscriselor cu cartea tipărită, în interesul celei mai bune pregătiri a clerului.

Facem apel către toţi clericii noştri să-şi procure lucrarea, îndemnând şi pe intelectualii laici să o citească în interesul unei cât mai temeinice pregătiri sufleteşti. Din cartea de faţă poate să se convingă şi cel mai înverşunat ateu că principiul: a şti şi a nu crede, trebue schimbat cu principiul: a crede şi a şti. Lucrarea părintelui Mihălcescu este şi mărturia grăitoare a preotului care dispune de arma ştiinţei profane. Nu cred să avem multe cărţi scrise în româneşte, care să facă pe ori care învăţat laic al zilelor noastre a se conforma principiului exprimat atât de frumos de Clement Alexandrinul: «credinţa să fie raţională, iar ştiinţa să fie credincioasă» (Stromat. II. 4).

Diaconul *Dr. Gheorghe Comşa.*

*

Peste Golgota la înviere, predici de preotul *Gheorghe Maior,* profesor de religie şi duhovnic la şcoala normală A. Şaguna din Sibiu. Arad librăria diecezană 1925, 84 pag. 20 Lei. — Părintele Maior nu este o figură necunoscută a vieţii noastre bisericeşti. Bogata şi devotata activitate ce-o desfăşoară sf. Sa ca profesor şi duhovnic la vechea şcoală normală şaguniană nu-i epuizează râvna pentru evanghelia lui Hristos. El îşi risipeşte darurile sale sufleteşti şi de pe amvon. Cuvântul său hotărît şi clar subliniază o neumbrită sinceritate de simţire, şi o cugetare, care nu cunoaşte compromisuri în concepţia despre viaţa creştină. Şi e bine aşa. Elasticitatea spirituală îşi poate plasa oportunismul său în alte domenii. Viaţa creştină nu cunoaşte decât un singur dascăl: pe Mântuitorul.

Părintele Maior personalizează doctrina şi viaţa lui Isus. El nu e numai un neguţător de «învăţături morale». In acest fapt zace sinceritatea cuvântului său care sfredeleşte inima celui ce-l ascultă. N'are măguliri «bine plasate» pentru nime. Dar nici coasă care tăind buruienile stârpeşte şi grâul curat. Pentrucă sf. Sa cunoaşte slăbiciunile firii omeneşti.

El e duvohnic; spovedeşte şi de pe amvon.

Intr'un mediu destul de refractar, sf. Sa răzbeşte tot mai mult cu apostolatul său. I s'a cerut a doua ediţie a predicilor Sale publicate acum 5 ani. Răspunde cu o broşură care cuprinde 12 predici nouă, şi care, suntem convinşi va fi întimpinată cu pe deplin meritata căldură — de preoţimea noastră, ca şi de creştinii ispititori de bună lectură.

*

Iésus de Nazareth (Mythe ou Histoire?) par *Maurice Goguel.* Paris, Payot 1925. Pag. 314. Preţul 15 fr. fr. — Este persoana

Mântuitorului o realitate istorică, ori toată istoria evanghelică nu-i decât un mit minunat urzit de fantazia închinătorilor săi? Iată întrebarea pe care savantul profesor dela facultatea de teologie protestantă din Paris, M. Goguel, o supune unei riguroase cercetări ştienţifice, în voluminoasa sa lucrare apărută de curând.

Problema nu este nouă. Ea a stat în centrul preocupărilor teologiei, mai ales protestante, din cele două veacuri din urmă. Şi ea continuă să tulbure conştiinţa lumii prinse în orbita unui pozitivism idololatru. Sub raport bibliografic chestiunea a fost aproape epuizată de fostul prof. de teologie dela Strasburg, Albert Schweitzer, în vasta sa lucrare apărută la 1906 «Von Reimarus zu Wrede» (a doua ediţie, sub titlul: «Geschichte der Leben-Iesu-Forschung» 1913). Robit de negativismul «à outrance» al celor mai mulţi cercetători ai problemei — a ajuns şi el la concluzii negative cu privire la existenţa istorică a lui Isus, despre care zice că «este o făptură inventată de raţionalism, însufleţită de liberalism şi îmbrăcată în haină istorică de teologia modernă»[1].

Problema a fost pusă din nou la ordinea zilei de către P. L. Couchud, care a publicat, anul trecut, o din cale afară de ispititoare carte: «Le mystère de Iésus», (Paris 1924), în care caută să arete — ceeace n'au fost în stare să facă nici înaintaşii săi: originea mitică a creştinismului. Cartea scrisă cu răpitoare eleganţă şi frumuseţe a stilului renanian, şi aruncată pe piaţa literară cu trâmbiţa celei mai răsunătoare reclame, sufere de o fundamentală meteahnă de ordin metodologic: ea nu e o cercetare *istorică* şi astfel nici nu poate soluţiona o chestiune *de fapt.*

Căci problema istoricităţii lui Isus este o chestiune *de fapt.* Ea trebue deci transpusă în strictul domeniu al faptelor şi cercetată cu ajutorul metodei istorice.

Aceasta este şi justa constatare iniţială a autorului de cartea căruia ne ocupăm.

Făcând istoricul succint al problemei, dl Maurice Goguel studiază toate mărturiile necreştine (Flavius Iosephus, Autorii latini şi «Acta Pilati») arătând că dacă acestea nu prezintă importanţa unor dovezi precise, nu sunt nici aşa de inconsistente, cum se crede de obiceiu.

Cele mai vechi forme ale teologiei creştine au răsărit din sinteza doctrinei despre înviere şi a unei vieţi omeneşti. Apostolul Pavel este cel dintâi martor al tradiţiei evanghelice. In formele ei, ea a fost înfluenţată, ce e drept, de consideraţii teologice şi apologetice, dar nu poate fi redusă integral la acestea.

---

[1] *A. Schweitzer, Geschihte der Leben-Iesu-Forschung,* Tübingen 1913. Pag. 623.

Intreaga evoluţie a creştinismului se bazează pe credinţa în învierea lui Isus. Această credinţă nu se poate explica decât prin impresia directă a lui Isus asupra celorce l-au întovărăşit în viaţă.

După o temeinică cercetare a problemei autorul ajunge la concluzia firească pe care-o formulează în următoarele cuvinte: «*Numai realitatea istorică a persoanei lui Isus ne îngădue să înţelegem geneza şi desvoltarea creştinismului, care, fără această realitate, ar rămânea o enigmă, sau o minune*».

Cartea dlui Goguel, zidită cu erudiţia unui încercat savant, epuiseasă chestiunea, risipind încă odată mitul despre originea mitică a creştinismului. *N. Colan.*

CRONICĂ BISERICEASCĂ-CULTURALĂ.

Legea de organizare a bisericii ortodoxe a fost votată atât de senat, cât şi de cameră. Noua lege este zidită pe temeliile încercatului statut «Şagunian». Principiile fundamentale ale organizaţiei bisericii din Ardeal s'au dovedit destul de înaintate pentru a înfrunta şi postulatele vremilor noastre. De aceea ele au fost păstrate aproape pe dea 'ntregul şi în noua lege, modificându-se doar pe ici — pe colo, şi anume — cum ar zice Caragiale — în părţile lor esenţiale. Vezi semnificativa lipsă din textul legii, a cuvântului «autonomie», alegerea ierarhilor de către congresul central, cu inevitabilii membri de drept, controlul statului, etc.

Totuşi trebue s'o mărturisim faţă de organizaţia din trecut a unei părţi din Biserica românească, noua lege e un progres formidabil. Şi prin ipoteza unei mai evoluate conştiinţe bisericeşti a credincioşilor ca şi a membrilor din cler, Biserica îşi va putea continua tot mai liber şi deci mai efectiv opera sa misionară în sinul neamului nostru. —

La discuţia generală a legii în Senat, înalţii noştri ierarhi au ţinut să fixeze, în cuvinte pline de entuziasm, importanţa actului ce se săvârşeşte. Vorbind în numele bisericii ardelene I. P. S. nostru Mitropolit *Nicolae* a subliniat mai ales deosebita însemnătate ce o are principiul autonomiei bisericeşti care stă la temelia legii celei nouă. El spune între altele:

«In principiul autonomiei noi am văzut condiţia esenţială pe seama bisericii de a se păstra ca ceeace este şi ca ceeace trebue să fie, în mijlocul poporului. Autonomia bisericească am derivat-o din însăşi canonicitatea bisericii, şi astfel suntem de părerea că biserica, găsească-se sub împrejurări asupritoare ori trăind în libertate, e datoare faţă de ea însăşi să-şi reclame

autonomia. O instituţie, cu o misiune atât de mare cum este biserica, numai atunci poate să aibă conştiinţa deplină a acestei misiuni, când ea are posibilitatea de a răspunde de sine însăşi, prin factorii săi, înaintea lui Dumnezeu şi înaintea oamenilor.

Să păzească Dumnezeu neamul nostru oricând, de a avea o biserică, în conştiinţa căreia simţământul răspunderii pentru ceeace trebue să fie, să nu fie destul de treaz şi destul de limpede. Autonomia bisericii însă trebue înscrisă nu numai în lege ci mai presus de lege, ea trebue adânc înrădăcinată în sufletul credincioşilor. De câteori reprezentanţii clerului şi ai poporului gândindu-se la interesele mari ale bisericii, se vor desbrăca de orice consideraţie de altă natură, totdeauna ei vor realiza principiul autonomiei bisericii».

*

Criza patriarhatului Constantinopolitan. Epilogul persecuţiei religioase inaugurate de guvernul turcesc din Angora a fost expulsarea patriarhului ortodox din cetatea lui Constantin şi a mai multor mitropoliţi din cuprinsul împărăţiei otomane. Pretextul acestui gest sălbatic care califică îndeajuns pe ceice s'au încumentat să-l facă şi împotriva căruia s'a ridicat protestul energic şi unanim al întregei ortodoxii, este supuşenia grecească a numiţilor ierarhi. Incontestabil că situaţia bisericească în care se găsea patriarhul Constantinopolitan îl scotea din orbita prevederilor convenţiei cu privire la schimbul de cetăţeni între Grecia şi republica otomană. Cu fes sau cu joben însă, Turcul rămâne tot Turc...

In timpul din urmă criza produsă prin expulzarea patriarhului Constantin a intrat într'o nouă fază. Mitropoliţii de sub jurisdicţia canonică a patriarhului expulzat — de bună seamă sub presiunea guvernului turcesc — cer convocarea unui congres al clerului patriarhal, pentru a lua măsurile de cuviinţă în vederea întregirii scaunului văduvit cu forţa. Pe de altă parte patriarhul Constantin declară că n'are de gând să demisioneze din situaţia sa, câtă vreme nu ne va cristaliza definitiv soartea scaunului pe care l-a deţinut până acuma de fapt şi pe care-l deţine încă de drept. In vederea acestui fapt el convoacă în preajma Paştilor o conferinţă la Salonic. Nu se cunoaşte încă atitudinea singuraticilor biserici autocefale, faţă de intenţiile patriarhului Constantin. De altfel, în afară de cazul unei intervenţii diplomatice cheia soluţionară crizei patriarhale se găseşte exclusiv în mâna guvernului din Angora. Evenimentele ce vor urma vor arăta în ce sens se va deslega o problemă, care interesează deaproape întreaga biserică ortodoxă.

*

Sufletul ştiinţific. Duminecă seara, 22 Martie, a vorbit la Ateneu dl. prof. V. Vâlcovici despre sufletul ştiinţific.

Sufletul, în sensul unei totalităţi de ceeace gândim, simţim şi voim, privit ca un complex de calităţi, are un caracter dinamic cu posibilităţi continui de evoluţie, în contrast cu noţiunea de materie care e de natură statică. Auguste Compte a afirmat că sufletul omenesc a trecut prin trei vârste: cea religioasă, metafizică şi ştiinţifică, vârste ce credea Compte că se exclud una pe alta în unul şi acelaş suflet şi nu pot coexista împreună. Din contră ele pot coexista foarte bine dacă se îndepărtează conflictul aparent dintre religie şi ştiinţă, care nu-i decât un viciu de formă.

Evul mediu reprezintă o stare sentimentală în care înfloreşte ştiinţa magică şi cu multă timiditate, până în secolul al 17-lea ştiinţa, caută încet să se degajeze de miraculos şi să nu devie în contradicţie cu religia. Déscartes pune problema neted, îndepărtând orice conflict dintre ştiinţă şi religie, amândouă corespund unor necesităţi adânci sufleteşti: Ştiinţa să prindă şi să umanizeze secretele firii pe baza conştiinţei, religia să deslege soartea sufletului prin credinţă.

Cele două domenii sunt definite şi de spiritul ştiinţific al lui Pascal.

Pestalozzi afirmă: toate faptele şi fenomenele raportate la credinţă constitue un tot aparte religia, — după cum şi ştiinţa e un tot aparte care nu promovează decât prin raţiune.

După Déscartes urmează epoca de criticism reprezentată prin Spinoza, Leibnitz, Iohn Locke, Kant, Fichte şi Hegel, cari au căutat să prindă în cele mai abstracte formule adevărul religiei, unii din ei mergând până a o lipsi de poezia ei firească. După această epocă urmează naturalismul lui Darwin şi Haeckel cari exclud orice mister din natură şi ajungând în vremurile noastre prin Bergson, James şi Einsten, suntem în plină evoluţie spre religiozitate.

Insuşi Compte, părintele pozitivismului, a fost biruit de misterul adânc al religiei încât după ce formulează spiritului reguli rigide, pela 45 de ani pune bazele religiei pozitiviste prin cultul umanităţii. Asemenea exageraţiuni datorite isbucnirii simţirilor religioase înăbuşite în sufletul oamenilor de ştiinţă, se observă şi la Gustav Fechner, care şi-a alcătuit un cult.

Analizând în această ordine de idei şi spiritele pur religioase, se va vedea că laturea ştiinţifică nu e îndepărtată. Doctrina lui Buda poate fi o pildă. Problema fericirii după el se rezolvă prin absenţa suferinţii. Urmează să omorâm dorinţa şi să îndepărtăm tot ce iubim, ca să intrăm în Nirvana: liniştea completă.

Concluzia şi mijloacele prin care ajunge Buda la această soluţie sunt de natură ştiinţifică. Gandhi, apostolul de azi al in-

dienilor, continuă doctrina lui Buda, altoită de idei creştine, în acelaş spirit de ştiinţificare.

Raţiunea intră în religie în ce priveşte organizarea. Sufletul omenesc se manifestă sub cele trei laturi coexistente: religioasă, filozofică şi ştiinţifică. Opera ştiinţifică chiar cuprinde o parte mistică şi alta filozofică.

Conflictul dintre religie şi ştiinţă e din ignoranţă, rea credinţă sau indiferenţă. *«Univ.»*

*

Catolicismul şi moda. Episcopul din Breslau, în înţelegere cu mai mulţi colegi de-ai săi din Italia, Spania, Austria şi America, după repeţite consfătuiri au alcătuit un regulament care precizează atitudinea bisericii catolice faţă de exhibiţiile modei femenine. Regulamentul a întrat în vigoare din 1 Martie c. Femeilor, cari nu-şi acopere cu haina gâtul şi genunchii, li se va refuza sf. împărtăşanie. Îmbrăcămintea transparentă atrage după sine aceeaş pedeapsă. In schimb ceice se vor prezenta la taina sf. mărturisiri desculţi şi în îmbrăcăminte de muncitori, vor fi primiţi cu laudă. Episcopii au hotărît să lanseze şi o pastorală, în acest sens. *Neculce.*

NOTE ŞI INFORMAŢII.

O iniţiativă necesară. Scrisul bisericesc a devenit în ultimul timp foarte spornic. Apar reviste eparhiale, publicaţii parohiale, lucrări de îndrumare religioasă şi socială — cele mai multe foarte serios cugetate şi foarte frumos stilizate. Ele însă nu ajung la cunoştinţa preoţimii, care e lipsită de informaţii bibliografice mai ales când e vorba de înfiinţarea bibliotecilor parohiale.

De aceea schimbul de cărţi prin Episcopii, Seminarii şi protopopiate, ar satisface o urgentă nevoie culturală a preoţimii noastre şi într'o măsură oarecare ar înlesni o publicitate mai intensivă din partea scriitorilor bisericeşti — care având astfel garantată desfacerea lucrărilor edilate — ar fi mai îndemnaţi să scrie şi să tipărească fără pea mari riscuri materiale.

Solidaritatea preoţimii s'ar putea afirma în chip superior şi prin această iniţiativă. Gândul nostru îşi aşteaptă deocamdată simpatiile ierarhilor şi conducătorilor noştri bisericeşti, simpatii care ar constitui şi un început de realizare a acestui plan de extensiune culturală şi misionară. G.

*

«Asociaţia generală a clerului român» îşi va ţinea al treilea congres al său la Cernăuţi, în zilele de 25 şi 26 August a. c. Se vor discuta următoarele chestiuni de ordin misionar şi profesional: *A.* Importanţa şi necesitatea *presei bisericeşti* (presa cu caracter misionar, presa în ziua de azi, presa în viitor). *B.* Organizarea şi mijloacele necesare pentru susţinerea ei. *C.* Inzestrarea bisericii. Participanţii se vor anunţa comitetului central din Bucureşti (Pr. Prof. Popescu-Mălăeşti sau Pr. Icon. I. Creţu).

*

Patriarhul ecumenic al Ierusalimului, Sf. Sa Damian, a luat cu aprobare cunoştinţă de înfiinţarea patriarhatului românesc. Acelaş lucru l-a făcut şi Sf. Sa Constantin, patriarhul Constantinopolei, de prezent refugiat la Salonic.

*

Târguielile pentru încheierea unui concordat între statul român şi Vatican au ajuns din nou la un punct mort. Văzând atâta risipă de condescendenţă din partea guvernului român, Vaticanul şi-a mărit pretenţiile în aşa măsură, că delegatul român dl Pennescu a cerut să fie desărcinat de misiunea ce i s'a încredinţat. Ziarele scriu că guvernul cheltueşte o zadarnică grije şi osteneală în căutarea unui delegat care ar avea curajul să reia tratativele cu cardinalul Dolci.

Curat vorba aceea: «Cine-o mai face ca noi, ca noi să păţească».

*

Patruzeci de membri ai unui *club sportiv* din Anglia erau să fie eliminaţi din cadrul organizaţiei pe motivul că au jucat foot-bal Dumineca, în timpul sf. liturghii. Hotărârea n'a fost schimbată decât dupăce inculpaţii au dovedit, că luaseră parte la slujba dumnezeiască.

Ştirea e destul de bizară pentru creştinii unei ţări în care toate întrunirile politice se ţin Dumineca la ora 10. Ba ne-aducem aminte chiar de proiectul unui director general al teatrelor care avea de gând să aranjeze reprezentaţii populare exact la aceiaş oră «pentruca şi lumii muncitoreşti să i se dea putinţa de a participa la slujba sfântă din templul artei»...

*

Prorocul unei comunităţi babtiste din America se 'ncumetase să fixeze data sfârşitului lumii pentru una din zilele lunei Februarie. Profeţia lui a dat greş însă şi de astădată. Membrii comunităţii de mai multeori păcălite şi-au pierdut răbdarea şi s'au lăpădat de «legea nouă» a profetului lor, care-a plecat să-şi încerce norocul în alte părţi.

— Dacă n'a avut nici măcar prudenţa de a alege ziua de 1 Aprilie... Cine ştie, poate tot scăpa c'o glumă bună...

*

Duminecă, 22 Martie a. c. a avut loc solemnitatea instalării noului arhiepiscop catolic al Bucureştilor Mgr. *Al. Cisar*, numit în locul monseniorului Netzhammer, mutat din ţară din cunoscutele motive ale atitudinei sale marmaggiene. Sperăm că noul ierarh catolic va avea o ţinută mai... diplomatică faţă de statul care duce toleranţa religioasă până la recunoaşterea privilegiilor moştenite de biserica apuseană dela patronii săi consacraţi cari au fost Habsburgii.

*

Primim la redacţie volumul pe 1923—1924 şi numărul pe Febr. 1925 al simpaticei reviste pentru bisericile de rit bizantin «*Studion*», care apare sub îngrijirea învăţatului părinte G. Ciril Korolevski. Problemele tratate dovedesc o largă şi destul de obiectivă informaţie asupra vieţii din sinul bisericilor din răsărit. Revista care apare la Roma, e scrisă cu căldura şi creştinescul spirit de împăciuire pe care-l întâlnim aşa de rar în presa catolică. In orice caz redactorii arţăgoşi ai «Unirii» ar profita mult ispitind paginile acestei publicaţii.

*

După informaţiile revistelor apusene, sinodul Vatican va fi convocat încă în cursul acestui an sau mai târziu, în cursul anului viitor. El va avea să dogmatizeze înălţarea trupească la cer a fecioarei Maria şi învăţătura despre Fecioara Maria ca mijlocitoare a graţiei divine.

Acelaş sinod se va ocupa şi cu problema reunirii bisericilor creştine — fireşte, în sensul robirii lor Vaticanului, «singurul reprezentant autorizat al lui Hristos pe pământ». Se zice că Papa ar fi şi «aranjat» lucrurile în aşa măsură încât perspectivele sânt foarte zimbitoare... Pentru a pregăti opinia publică, presa catolică lansează cele mai fanteziste ştiri.

Şi asta, cu o temeritate de-a dreptul americană. Numai astfel ne putem explica informaţia «autorizată» a revistei *Der Sendbote*, de peste Occean, după care Patriarhul ortodox al Ierusalimului «ar avea de gând să trimită o delegaţie la Roma pentru a trata chestiunea reunirii tuturor bisericilor creştine».

Probabil cu acest prilej i se va dărui Papei încă o păreche de chei *de aur* — drept simbol al idealurilor sale.

*

In anul acesta lucrarea de îndrumare religioasă desfăşurată în Sibiu a fost foarte intensivă.

Aşa de pildă la *Societatea naţională şi culturală a meseriaşilor români din Sibiu* s'au ţinut 6 conferenţe cu caracter educativ şi religios, care au fost urmărite cu un viu interes de auditoriu, dovedindu-se din prisos că meseriaşii nostri sunt preocupaţi de chestiunile care frământă viaţa noastră sufletească în aceste vremi.

Cercul biblic de sub auspiciile *Soc. ort. naț. a Femeilor române* deasemenea și-a ținut inspiratele sale ședințe în fiecare Vineri seara, atrăgând un public foarte număros.

Cursurile de catehizare a ucenicilor și servitorilor au fost ținute în fiecare Duminecă după masă în legătură cu slujba vecerniei.

In preajma Sf. Sărbători consemnăm aceste informații ca un mic bilanț al operei de evanghelizare — dorind ca pilda preoțimii din Sibiu să fie urmată și în alte centre. **C.**

*

In ziua de 8 Martie a. c. s'a ținut la Nizza primul congres al «Ligii opozanților împotriva oricărui răsboiu». Unul dintre fruntașii organizației a supus spre votare următoarea interesantă moțiune:

«După lungul răsboiu din Peloponez, — răsboiul care l-a făcut pe Pericles să spue: «Anul și-a perdut primăvara» — Atenienii au promulgat o lege prin care se edicta pedeapsa cu moartea în contra tuturor acelora cari, prin scrierile sau discursurile lor, o să ceară răsboiul în contra străinilor.

«Pare că legea aceasta n'a avut de fapt forță legală și nici nu a fost aplicată. Aceasta fiindcă, de când lumea, aceia cari urzesc răsboiul lasă altora grija patriotică de a-l face.

«Să fim mai preciși în dorințele și în speranțele noastre. Să cerem deputaților socialiști să ia în Cameră inițiativa unei legi în care să se hotărască următoarele:

«Oricine va fi provocat răsboiul în contra unei țări străine, fie pe față sau pe ascuns, fie prin scrierile, discursurile sau întreprinderile ce conduce, va fi obligat nu numai să între în armata combatantă în momentul mobilizării, dar — onoare supremă! — să facă parte din primele trupe de asalt.

«Nici o abatere nu va fi admisă sau tolerată. Cei astfel înrolați nu vor putea să invoace — pentru a fi scutiți, — nici vârsta, nici infirmitățile lor; interesele rassei umane comandă chiar ca cinstea de a se expune primejdiei imediate să fie asigurată acelora din provocatorii răsboiului, pe cari vârsta sau boala îi predestină în mod normal să moară mai repede».

BIBLIOGRAFIE.

Dr. Miron Cristea, mitropolit primit: *Impotriva beției* (Nr. 2 din Biblioteca Institutului biblic al Bisericii ortodoxe române). București 1923. Pag. 36.

Pr. Gr. Criveanu: Patimile Mântuitorului (Nr. 2 din Biblioteca Institutului biblic al Bisericii ortodoxe române). București 1923. Pag. 36.

Ion Dăncilă: In slujba neamului prin evanghelie, îndrumări morale şi naţionale, cu o prefaţă de prof. Dr. Gr. Cristescu. Sibiiu. Ed. autorului 1925. Pag. 200. Preţul 50 Lei.

Preot. Prof. Ioan Mihălcescu: Catehismul creştinului ortodox (Nr. 6 din Biblioteca Institutului biblic al Bisericii ortodoxe române). Ediţia II. Bucureşti 1925. Pag. 75.

Preotul Gr. Pişculescu (Gala Galaction): *Două întâmplări minunate.* (Nr. 4 din Biblioteca Institutului biblic al Bisericii ort. române.) Bucureşti 1924. Pag. 37.

Preotul Dr. Sebastian Stanca: Lazăr Diacul (o întâmplare adevărată). (Nr. 1 din Biblioteca Institutului biblic al Bisericii ortod. române.) Bucureşti 1923. Pag. 40.

Prof. Onisifor Ghibu: Infiinţarea patriarhatului românesc (Extras din rev. «Societatea de mâne). Imprimeria «Lapkiadó» Cluj 1925. Pag. 18 (format mic).

I. Copoţel: Antologia scriitorilor români vol. I. («Biblioteca Sămănătorul») Librăria diecezană, Arad 1925. Pag. 166, (format mic). Preţul 15 Lei.

— : *Antologia scriitorilor români* vol. II. («Biblioteca Sămănătorul») Librăria diecezană Arad 1925. Pag. 142 (format mic). Preţul 15 Lei.

Dr. Georg Hagemann: Logică şi Noetică, (Logic und Noetik) Norme pentru expuneri academice şi autoinstrucţie. Prelucrare de prof. Dr. Adolf Dyroff. Freiburg i. Br. 1924, Herder, pag. 259. Preţul 4 M. a.

Athanasius Miller O. S. B.: *Psalmii.* Introducere în istoria, spiritul şi întrebuinţarea lor liturgică. Vol. IV din «Ecclesia orans». Freiburg i. Br. 1924, Herder, pag. 242. Preţul 2·50 M. a.

Cristophor von Schmidt: Revărsarea Nilului istorioară morală, trad. de preot *Dr. Dumitru Andrieş* (Biblioteca «Presa Bună» Nr. 3). Iaşi, 1924. Pag. 48. Preţul Lei: 5.

Cristophor von Schmidt: Bisericuţa din pădure, trad. de Păr. *B. Falewski.* (Bibl. «Presa Bună» Nr. 4). Iaşi, 1924. Pag. 30. Preţul 4 Lei.

A li Arumugam, istorisire din viaţa unui principe din India trecut la creştinism, trad. de Păr. Bron. Falewski. (Bibl. «Presa Bună» Nr. 5—6). Iaşi, 1924. Pag. 80. Preţul 8 Lei.

Calendarul «Presa Bună» pe 1925, Edit. «Presa bună», Iaşi.